

Guatemala teek loopt wél warm voor zijn pensioen

■ Ontwikkelingslanden maken steeds vaker werk van oudedagsvoorziening

■ In 2020 zijn er meer 60-plussers dan 15-minners

Christoph Schmidt

Het mooiste verhaal is misschien wel dat van die twee Nederlandse pensioenexperts in Guatemala. Die werden totaal overrompeld door de oprechte belangstelling van de bevolking voor een deugdelijk pensioensysteem. Dat waren ze in Nederland niet gewend. Voor het eerst van hun leven waren ze zich ervan bewust waar ze het allemaal voor deden, die pensioenen. "Voor hen was het een onwaarschijnlijke inspiratiebron."

De anekdote komt van Caroline van Dullemen, oprichtster en direc-

teur van Worldgranny, een non-profitorganisatie die zich sterk maakt voor de kwaliteit van leven van ouderen in ontwikkelingslanden. Worldgranny houdt zich ook bezig met het opzetten van pensioenprogramma's in die landen, onder meer met Nederlandse expertise.

Waar menig Nederlander gapend wegzapt of doorbladert bij het woord 'pensioen', maakt dit thema juist toenemende belangstelling los bij inwoners van ontwikkelingslanden. Want door zowel de economische groei als de ouder wordende bevolking in die landen groeit het besef dat een vol-

waardige oudedagsvoorziening essentieel is. "Meer dan in Nederland beseffen ouders dat ze hun kinderen straks zwaar zullen belasten als ze geen pensioen hebben", zegt Van Dullemen.

Ook vanuit wereldperspectief wordt deze voorzienigheid urgent, want vergrijzing is niet meer uitsluitend een fenomeen in rijke landen. In ontwikkelingslanden stijgt de gemiddelde leeftijd van de bevolking eveneens, onder meer dankzij een langere levensverwachting.

Die wereldwijde vergrijzing zadelt jongeren op met ondraaglijke kos-

ten. De verwachting is dat in 2020, voor het eerst in de geschiedenis van de mensheid, het aantal 60-plussers hoger is dan het aantal 15-minners. "In een stad als Addis Abeba zijn al meer straatouderen dan straatkinderen", aldus Van Dullemen.

Het goede nieuws is dat steeds meer ontwikkelingslanden een staatspensioen kennen, een AOW. "86 midden- en lage-inkomenslanden hebben zo'n eerste pijler", zegt Van Dullemen. En waar wij in Nederland ook een volwassen tweede pijler hebben – via de pensioenpremies die werknemers en werkgevers afdragen

– wordt die fase in de meeste ontwikkelingslanden overgeslagen, omdat de economieën aldaar veel minder formeel zijn dan in de traditionele industrielanden. Dus komt meteen de derde pijler van een pensioensysteem in beeld: spaar- of verzekeringsregelingen die particulieren zelf treffen, al dan niet in collectief verband.

Hoe zien die regelingen eruit? Het antwoord ligt, voorlopig, in micropensioenen. Veel minder bekend dan microkredieten, maar als het aan Jan Nijssen ligt, gaan we er nog veel van horen. Nijssen is partner bij Montae, onafhankelijk adviesbureau op het gebied van pensioenen. Hij was lid van de commissie-Frijns, die ruim twee jaar geleden onderzoek deed naar het beleggings- en risicobeleid van Nederlandse pensioenfondsen.

Enthousiast beschrijft Nijssen een proefproject in India, dat 25.000 mensen aan een micropensioen moet helpen. "Want de AOW stelt in India weinig voor. Veel 65-plussers weten niet eens dat die bestaat, dus vergeten ze die aan te vragen. Alleen ambtenaren en militairen zitten gebeiteld."

In het meerjarige Indiase proefpro-

ject met micropensioenen, dat nog in de beginfase zit, legt een deelnemer straks 100 roepies (ongeveer 1,50 euro) per maand in. Bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd – en die ligt in India dichterbij de 55 jaar dan bij de 65, vanwege de slechtere arbeidsomstandigheden en de lagere levensverwachting – komt er een aanvullend pensioen vrij van rond de 10 euro per maand. "Een verdubbeling van het staatspensioen", zegt Nijssen.

Het nadeel van een micropensioen is dat deelname niet verplicht is, en juist die verplichte collectiviteit is volgens kenners het geheim van een goed pensioenstelsel. Maar volgens Nijssen wordt die verplichting vervangen door wat hij welbegrepen eigenbelang noemt: de lokale bevolking ziet ook wel in dat het goed is om gezamenlijk geld opzij te leggen voor later.

Bovendien heeft in India al de nodige organisatiestructuur op het gebied van microfinanciering. Het proefproject wordt gedaan met de Indiase DHAN Foundation, die een miljoen leden heeft. Een groep mensen die op dit moment al deelneemt aan microsparen of microkredieten kan daardoor eenvoudig doorstromen

Caroline van Dullemen van Worldgranny, dat zich sterk maakt voor de kwaliteit van leven van ouderen in ontwikkelingslanden.

Jan Nijssen doet met adviesbureau Montae een proef met micropensioenen in India, waarbij mensen hun AOW verdubbelen.

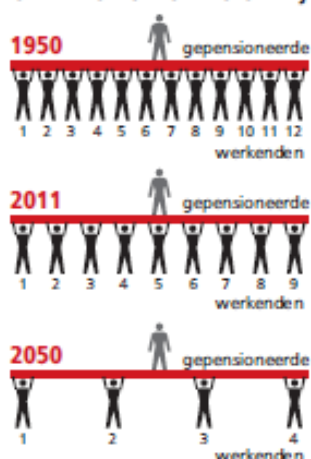
naar een micropensioenprogramma.

Uiteindelijk hoopt Nijssen dat er in 2020 een half miljoen Indiërs meedoen aan een micropensioen. Maar dat hangt af van het welslagen van de lopende proef. "Nu moet blijken of dat wat op papier staat, ook gaat vliegen."

Best het een en ander te leren van pensioenen in ontwikkelingslanden

Verhouding gepensioneerden versus werkenden wereldwijd

Het ervaren pensioenland Nederland kan weliswaar veel expertise leveren aan ontwikkelingslanden, maar enige bescheidenheid kan geen kwaad: andersom kunnen wij ook veel opsteken. Dat zegt internationaal pensioenexpert Jan Nijssen.

In een Indiaas proefproject met micropensioenen waarbij Nijssen betrokken is, heeft een deelnemer iets te kiezen als hij de pensioengerechtigde leeftijd bereikt. Die keuze gaat tussen een wat hogere periodieke uitkering tot het overlijden, waarbij het overblijvende saldo bij overlijden vervalt, of een iets lagere uitkering, waarbij het pensioenrestant naar de nabestaanden gaat. In Nederland zijn dergelijke keuzes niet aan de orde. Volgens Nijssen kan dat een verklaring zijn voor het lage pensioenbewustzijn in Nederland. Dat kan ver-

anderen als de uitkeringsfase meer wordt toegesneden op de wensen van de deelnemers.

Zo zijn er volgens Nijssen nog wel meer varianten: een degressieve pensioenuitkering (hoog in het begin, laag aan het eind) of deeltijdpensioen. "Een werkgever kan zeggen tegen iemand die tegen zijn pensioen aanzit: ik kan je nog niet missen, waarom blijf je niet twee of drie dagen werken? We hebben wel veel deeltijdwerk, maar geen deeltijdpensioen. Waarom zouden de sociale partners daar geen werk van maken?"

"Wij discussiëren in Nederland steeds over de opbouwfase. Maar innovaties in de uitkeringsfase kennen wij totaal niet. Terwijl juist daar veel hervormingen mogelijk zijn. We doen er goed aan om de ontwikkelingen in andere landen goed te volgen en te benutten."